

כושל, שקרן, מדחיק. איך הצליח נתניהו להיבחר שוב ושוב

התראות במייל

תמר עמר-דאהל • ברלין

27 באפריל 2024

בעיצומו של משבר ממשלת ה"שינוי", אי שם באמצע שנת 2022, כשסופה של ממשלת נפתלי בנט-יאיר לפיד הלך והתחוויר, כתב רוגל אלפר: "כשנתניהו יחזור לשלטון — הוא יהיה דיקטטור... אל תופתעו ואל תתפלצו. הוא לא טורח להסתיר כלום. נתניהו מכין אתכם למהפכה. הוא יבנה את ישראל מחדש. תהיה 'מלחמת עצמאות' מחודשת. שופרותיו מדברים על זה בגלוי. היהודים נגד הערבים בארץ ישראל" ("הארץ", 24.5.2022).

כמעט שנתיים לאחר מכן שאלת המשטר עומדת בעינה. על רקע 7 באוקטובר וניהול המלחמה הכושל בעזה, עם ליל הכטב"מים מאיראן — זאת שאלה מפחידה. והולכת ומתחדדת עוד שאלה: האם התחזקות שלטונו האוטוריטרי של בנימין נתניהו נהפכת יותר ויותר ל"מחויבת המציאות", או שמא הפלתו מהשלטון היא היא צו השעה, ולכן יש להמשיך להילחם עד להרחקתו מהחיים הציבוריים?

ועדיין, שאלת מיליון הדולר היא: מה מקור כוחו? מדוע הצליח נתניהו להיבחר פעם אחר פעם? מה בסדר הפוליטי של ישראל איפשר את התופעה?

עם פרסום אחת הביוגרפיות שלו, פרי עטו של בן כספית (2018), ביקשתי לבחון אותה דרך השאלה שאז נראתה לי פתוחה: מה באמת מניע את הפוליטיקאי המדינאי שהיה אז 12 שנה בשלטון (במצטבר)

— אידיאולוגיה ימנית (היום נקרא לה משיחית־ניאו־ציונית, כלומר, ציונות לוחמנית), או אינטרסים אישיים גרידא, קרי: כסף, כבוד וכוח? היום זה ברור: נתניהו הלך על כל הקופה.

ישראל נזקקה לשקרן מדופלם, שיוכל למכור לעצמה ולעולם את השקר כאילו אפשר להדחיק את שאלת פלסטין. בגרמניה זה עבד

לפני שש שנים, עם ההסתבכות שלו עם החוק, הנטייה היתה לחשוב שימיו בשלטון ספורים. מאז, כידוע, זרמו הרבה מים, או יותר נכון דם רע מלווה ביזע ודמעות: ארבע שנים מסעירות מיום הגשת כתב האישום ב-2019, דרך כמה וכמה מערכות בחירות שהמחישו עד כמה שברירת הפוליטיקה הישראלית, מגפה עולמית ומלחמה בעזה. "שומר החומות" נקרא המבצע ההוא.

ביוני 2021, עם השבעת ממשלת השינוי, רצו רבים להאמין שתם עידן נתניהו. גם אני חשבתי שאפשר להעז ולעשות היסטוריציה של פועלו. בניסיון להסביר את מקור כוחו היה ברור שצריך להבין את הקונטקסט ההיסטורי שבתוכו פעל מאז משבר ימי אוסלו של שנות ה-90, דרך המשבר הביטחוני של האינתיפאדה השנייה, מלחמות עזה וגם מלחמה אחת בלבנון.

מסקנתי היא, כי המשבר הביטחוני שהחריף בעשור הראשון של המילניום נהפך יותר ויותר למשבר־זרות של ישראל הציונית: ישראל היתה חייבת (אז והיום) לפתור את הסכסוך עם הפלסטינים, אם חפצת חיים היא. אלא שכמו שהתברר מאז חתימת הסכמי אוסלו וביתר שאת בעשור הראשון של המילניום, לא היו בה כוחות פוליטיים שיאפשרו פתרון מדיני אמיתי.

סוד כוחו של נתניהו הוא, שאחרי עשור מדמם הלכה ישראל עד מה שנתפש כ"מנהיג־קוסם", כפתרון למבוי־סתום מובנה. היה צריך מישהו שיגשר בשבילה על הפער העצום בין מציאות של כיבוש אכזרי שהתמסד לבין הדחקת המקור — הבעיה הפלסטינית — מהשיח הפוליטי, ולפיכך מהסיפור שישראל בחרה לספר לעצמה. ישראל נזקקה לשקרן מדופלם, שיוכל למכור את שקר החיים שלה — קודם כל לעצמה, ואז לייצאו לעולם. בגרמניה, למשל, זה עבד (ועדיין עובד) נפלא.

תופעת נתניהו כרוכה במצב המשברי המובנה של הסדר הפוליטי של ישראל: זו היתה זקוקה לפוליטיקאי "מתוחכם", בעל "גמישות חסרת עכבות", "קוסם", שיגשר בעבורה על הפערים הרבים בין המציאות המדממת לשיח הפוליטי. זאת כדי להוביל אותה איכשהו הלאה, גם אם שולל, גם אם עד הפיצוץ הבלתי נמנע. ואכן, עם סיום הקדציה ההיא, בקיץ 2021, היו גם ב"הארץ" מי שאמנם נשמו לרווחה, אבל בכל זאת הזכירו את העשור השקט, על השגשוג הכלכלי, הסכמי אברהם והרחבת היחסים הדיפלומטיים של ישראל.

"השקרנות הפתולוגית" שמיוחסת לנתניהו מתכתבת ישירות עם סדר פוליטי שבנוי כולו על הדחקת העיקר: שאלת פלסטין. כדי להדחיק אותה מסדר היום ומהתודעה הישראלית, למרות משמעותה המחרידה למיליוני פלסטינים, נזדקקה ישראל לרטוריקן מוכשר.

הדחקה זו ממשיכה לפעול דווקא על רקע התפוצצותה של סוגיית הפלסטינים הנעלמת ב-7 באוקטובר: חוסר האונים ההולך וגובר של המיינסטרים השפוי מול נתניהו קשור בקשר הדוק לפונקציה שהוא מילא שנים רבות: אם שאלת פלסטין באמת בלתי פתירה, כפי שגם רבים ממתנגדיו החריפים הוכיחו במעשיהם (אהוד ברק, אהוד אולמרט, יאיר לפיד, בני גנץ), אולי ישראל זקוקה עדיין לקוסם שירבע בשבילה את המעגל.

אם עוד יש תקווה לישראל, היא תהיה בנכונותה לפנות לדרך חדשה. נראה שאין מנוס. למי ששואל בייאוש, מה את מציעה? אפשר להתחיל בהפסקת התמיכה במלחמות ישראל. הן לא עבדו עשורים, אין סיבה שיפתרו דבר בעתיד. יש לקחת אחריות על המציאות המדממת על מנת להתמודד אתה באמת; לא לפחד מהאמת, גם על מעשי צה"ל וגם על כוונותיו של הימין המשיחי.

ובעיקר, אני מציעה לבקש סליחה באופן רשמי מהפלסטינים על שנים של דיכוי. זו תהיה הדרך האפקטיבית ביותר ליציאה מהמשבר. זה אולי נשמע זר ומנותק מציאות, אבל מה אם האלטרנטיבה היא דיקטטורה ביביסטית על מלא-מלא?

הכותבת היא היסטוריונית. באחרונה ראה אור ספרה "Israel's Neo-Zionist War Over Palestine 1993–2021"

לחצו לקבלת עדכונים בנושא:

מלחמת חרבות ברזל

בנימין נתניהו

הצג עוד

מערכת | הנהלה | מדיניות פרטיות | תנאי שימוש | צרו קשר | רכשו מינוי | ביטול מינוי דיגיטלי | שאלות ותשובות | פרסמו אצלנו

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר האיכותי בישראל © כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ